

створення імпортозамінних виробництв. Застосування методики системної діагностики зовнішньоекономічної безпеки України до вирішення проблем у даній сфері дозволяє провести об'єктивне дослідження динаміки розвитку, структурного впливу та досягнутого рівня розвитку. Ключовим орієнтиром забезпечення економічної безпеки України залишається необхідність забезпечення структурної перебудови національної економіки на інноваційній основі, що дало б можливість значно підвищити конкурентоспроможність вітчизняних виробників на світових ринках.

Практичними кроками мають стати системні заходи держави у таких сферах:

1. формування національної експортної ініціативи;
2. забезпечення стабілізації валютного ринку, передусім для створення умов для повернення експортерами валютної виручки;
3. усунення бар'єрів для реалізації експортних можливостей вітчизняного бізнесу;
4. реорганізація системи адміністрування у сфері експорту;
5. розширення присутності вітчизняних представників у ключових інституціях ЄС для формування ефективної системи лобювання.

Список використаних джерел:

1. Дмитриченко Л. И. История экономических учений : учеб. пособие / Дмитриченко Л. И. – Донецк : Китис : ДонГУ, 1999. – 449 с.
2. Буркальцева Д. Д. Державні механізми управління макроекономічною безпекою України / Д. Д. Буркальцева // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 11. – С. 29–37

СУТНІСТЬ І СУЧАСНИЙ СТАН НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

Лелюк Н. Є., канд. екон. наук, доцент, Чечетова Н. Ф., д-р екон. наук, професор, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

В даний час Україна використовує солідарну систему пенсійного забезпечення. Її родоначальником вважається німецький Канслер – Отто Фон Бісмарк, а в основі лежить відповідальність поколінь: ситуація, при якій молоде покоління дбає про старше, забезпечуючи «безбідну старість». Тоді на одного пенсіонера припадало 16 працюючих, які дійсно могли подбати про своїх батьків. Сьогодні ж демографічна ситуація значним чином змінилася. На 10 працюючих припадає 12 пенсіонерів, що не дає можливості навіть найбагатшій державі в світі забезпечити безбідну старість при солідарному підході пенсійного забезпечення.

Через демографічне навантаження на працюючі верстви населення стало актуальним реформування пенсійної системи. Постає необхідність аналізу

ефективності функціонування недержавного пенсійного забезпечення у сучасних умовах.

Переважає більшість країн перейшло на систему накопичення, при якій, працюючи, кожен відкладає собі необхідну частину коштів. Такий підхід дозволяє, з одного боку, гарантовано накопичити на найбільш уразливий період нашого життя – старість, а з іншого боку – отримати для держави потужний приток коштів для інвестування їх в економіку і розвиток країни.

На сьогоднішній день механізм функціонування пенсійного забезпечення регламентується Законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1], «Про пенсійне забезпечення» [2], «Про недержавне пенсійне забезпечення» [3], а також низкою розпоряджень Нацкомфінпослуг України, які набули чинності з 2004 року.

Система недержавного пенсійного забезпечення (далі – НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи. Основу такої системи становлять недержавні пенсійні фонди. Основною метою інвестування пенсійних активів є отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат разом із забезпеченням доходності пенсійних активів вище рівня інфляції та залучення довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації економіки.

Недержавний пенсійний фонд (НПФ) – це юридична особа, створена відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [3], яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному Законом порядку. Недержавні пенсійні фонди – фінансові установи, які збирають кошти від фізичних і юридичних осіб, а компанія з управління фінансами інвестує в різні фінансові інструменти – депозити, державні та комерційні облігації, акції, нерухомість, дорогоцінні метали тощо. Після досягнення пенсійного віку учасники НПФ отримують гроші, які вони накопичили, та нарахований за цей час прибуток.

Недержавне пенсійне забезпечення в Україні може здійснюватися трьома організаціями:

- недержавними пенсійними фондами шляхом укладення пенсійного контракту з вкладником;
- страховими організаціями шляхом страхування довічної пенсії, ризику настання інвалідності або смерті;
- банками шляхом відкриття пенсійних депозитних рахунків.

Незважаючи на те, що Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» діє вже п'ятнадцять років цей вид недержавного пенсійного забезпечення так і не став популярним серед українців, які віддають перевагу більш надійні і зрозумілі способи накопичення пенсії, як-то банківський депозит. У той же час, в основному, необізнаність є причиною недовіри до НПФ.

Отже, які переваги надає вкладникам НПФ і чи може стати альтернативою іншим системам нарахування?

Одна з переваг НПФ — відсутність фіксованого внеску, який потрібно сплачувати щомісяця. Учасник фонду самостійно обирає суму, яку може або хоче сплачувати.

Ще один аргумент на користь НПФ: у звичайному банку можна відкрити депозит лише на два роки, їх можна зняти майже будь-якої миті й витратити. Натомість кошти в НПФ недоступні до досягнення пенсійного віку.

До того ж, для НПФ діють пільги, тоді як вкладники в банках сплачують 18% податку на доходи фізичних осіб і 1,5% військового збору.

Основні показники діяльності НПФ, згідно з поданими звітними даними, та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

Обирати українці мають із чого — за даними Нацкомфінпослуг, нині в Україні зареєстровано 63 НПФ.

В Україні трохи більше ніж 860,8 тисяч учасників недержавних пенсійних фондів. Учасником є фізична особа, на користь якої сплачуються (сплачувалися) пенсійні внески до недержавного пенсійного фонду та яка має право на отримання пенсійних виплат або отримує такі виплати з НПФ згідно із Законом.

Одним із основних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені пенсійні внески. Від 2004 року учасники довірили фондам 2,1 мільярдів гривень, тобто кожен сплатив у середньому 2407 гривень. Це дуже мало в порівнянні з європейськими країнами, де чи не кожен громадянин є учасником подібних фондів. Загалом у світі середній розмір відрахувань до НПФ складає не менш ніж 5% від доходів.

Загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, станом за 10,5 років зросла майже у 5 разів. При цьому активи на одного учасника збільшились у 26,5 разів і станом на 30.06.2019 складали 3360,7 грн.

Утім, темпи росту зацікавлених українців залишаються повільними.

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) за аналізований період збільшились у 32,2 разів. Серед пенсійних виплат традиційно переважають одноразові виплати, які здійснюються у випадках тяжких захворювань учасника фонду, за умови нагромадження малих сум для виплати пенсії, виїзду учасника фонду за межі країни, що ще негативно характеризує рівень розвитку недержавного пенсійного забезпечення загалом. Але слід відмітити в цьому напрямку позитивну тенденцію. Якщо ще у 2015 р. одноразові виплати складали 85% серед всіх пенсійних виплат, то на кінець 2018 р. — 67,4%.

Таблиця 1 – Основні показники системи недержавного пенсійного забезпечення України[4]

Показники	Роки											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	на 30.06.2019
Кількість НПФ внесених до Державного реєстру на кінець року, од.	110	108	101	105	94	81	76	72	68	64	62	63
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами, тис. осіб	482,5	497,1	569,2	594,6	584,8	840,6	833,7	836,7	834,0	840,8	855,3	860,8
Загальні вартість активів НПФ, млн. грн.	612,2	857,9	1144,3	1386,9	1660,1	2089,8	2469,2	1980,0	2138,7	2465,6	2745,2	2892,9
Пенсійні внески, млн. грн.	582,9	754,6	925,4	1102,0	1313,7	1587,5	1808,2	1886,8	1895,2	1897,3	2000,5	2071,9
в т.ч. від фізичних осіб, млн. грн.	26,0	31,8	40,7	50,6	58,6	66,5	71,4	80,3	92,2	124,3	172,1	195,9
Пенсійні виплати, млн. грн.	27,3	90,1	158,2	208,9	251,9	300,2	421,4	557,1	629,9	696,3	809,9	878,6
Інвестиційний дохід, млн. грн.	86,8	236,7	433,0	559,9	620,3	818,0	1095,0	657,0	1080,5	1455,5	1767,7	1945,4
Витрати, що відшкодовують-ся за рахунок Пенсійних активів, млн.грн.	31,6	47,1	64,6	86,6	106,6	135,3	171,0	215,2	245,7	271,5	327,2	358,3

Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу. Основні напрями інвестування пенсійних активів на 31.12.2018 – цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабміном (46%), депозити в банках (35,9%), облігації підприємств-резидентів України (9,4%), об'єкти нерухомості (1,7%), банківські метали (0,4%).

Розвиток недержавного пенсійного забезпечення розвивається дуже повільними темпами. Постає необхідність піднімати рівень обізнаності громадян України та керівників підприємств щодо системи пенсійного забезпечення та з'ясування основних причин гальмувань розвитку третього рівня системи пенсійного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України №150 від 14 серпня 2003 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.portal.rada.gov.ua>.

2. Про пенсійне забезпечення: Закон України № 1788-12 від 05.11.1991 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.portal.rada.gov.ua>.

3. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України № 3610-17 від 07.07.2011 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfr.gov.ua/>

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

Литовченко О. Ю. канд. екон. наук, доцент, *Ляховський В. О.*, магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

У сучасних умовах успішна реалізація цілей і завдань управління ліквідністю банків значною мірою залежить від ефективного використання інформаційних ресурсів. Підвищення рівня інформаційного забезпечення управління банком призводить до збільшення оперативності та адекватності процесу прийняття управлінських рішень, зменшення втрат від реалізації ризиків ліквідності, наслідком чого є зростання показників ефективності діяльності та стабілізація фінансового стану банку. Для забезпечення проведення комплексного та детального аналізу управління ліквідністю банками України використовуються всі види планової, нормативної, фінансової, статистичної, облікової, методичної, довідкової та інших видів інформації.